

מדת הצניעות באשה – "כל כבודה בת מלך פנימה" (תהלים מה, יד)

[פרשת וישלח – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה" שיחה 8.

הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

עלינו ללמוד הרבה מהאסון שאירע לדינה. אמנם היא רק היתה בת שש שנים (מסכת סופרים, כא) ולכן נתפתתה לצאת החוצה מאוהל אמה. כמבואר בפרקי דר"א (פרק ל"ח) "מה עשה שכם בן חמור? הביא נערות חוצה לה מתופפות בתופים. יצאה דינה לראות בבנות המשחקות, ושללה" (לקח אותה בשבי).

לכן, בהקשר לענינו אמרו בתנחומא (וישלח, ה) "... אף בחול אסור לצאת בהן (=תכשיטין לאשה) לרשות הרבים, שהעם מסתכלים בה. ופגם הוא לאשה, שלא נתנו תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן לתוך ביתה" (בלבד). וכן מצאנו גבי עשר תקנות שעזרא הסופר תקן: "שיהו רוכלין מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים, כדי שלא יתגנו על בעליהן" (בי"ק פב:).

והרי שתמיד צריכים לדקדק בדברי חז"ל בכל מלה שאמרו – מדוע הוסיפו כאן "בעליהן"? לא כדי שלא יתגנו על הזולת, אלא אך ורק כדי לעורר את החיבה בינו לבניה. ולכן המשיך בתנחומא הנ"ל שהנזרה לא להתקשט ברשות הרבים "כשם שהמזבח מכפר, כך היא מכפרת על ביתה". וכן אמרו במדרש אחר: "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך. בזמן שהיא נוהגת עצמה דתייהודית שהיא צנועה, זוכה שיוצאין ממנה בנים בעלי משנה" (במד"ר ח) ועוד: "בשעה שירדו למצרים היו צנועים כל אחד ואחד בתוך אהלו. לא ראובן מביט באשתו של שמעון, ולא שמעון באשתו של ראובן. ואפילו כשהיו סי' רבוא במדבר, כך היו צנועים" (ילק"ש, בלק, תשע"א).

ואמנם ודאי אין כוונת התורה שהאשה תכחיש או תקלקל את יופיה, אלא שהיא תשמור על כך למען המטרה העיקרית, בעלה. חז"ל למדונו "אין אשה אלא ליופי" (כתובות נט:). והננו רואים שהאבות נשתבחו בכך שנשותיהם היו יפות. כי יש ענין גדול ליהנות בטוב שהקב"ה ברא בעולמו, וכל מיני יופי בין בנוף, בין בבעלי חיים, וגם הנמצא אצל בני אדם, בן תורה נותן שבח על כך שהבורא הכין לאנושות גם הנאה לעינינו. הנה רבן גמליאל ראה גויה נאה (לא שהתכוון לראות, אלא בדרך הילוכו הופתע לראות אותה באופן פתאומי) וברך את ה' "מה רבו מעשיך ה'" (ע"ז כ.). ומפורש פסקו שהרואה בריות נאות (בין סוס נאה ובין אדם נאה) ונהנה מכך, יברך "ברוך... שככה לו בעולמו" (ברכות נח:). ועל האילנות (בימי ניסן) יפרט "שלא חסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות כדי ליהנות בהם בני אדם" (רמב"ם, הל' ברכות י, יג).

פיתוח חוש ההנאה מן הנוי מבואר בדברי הגאון הרב יוסף בלאך, ראשישיבת טלז בחו"ל: "כי דרך האדם הגדול שיהיה ער ומרגיש הכל. אַל לו לבטל רגשותיו... וגם רגש היופי מפותח בו בכל תקפו... מחזה טבע נהדר, נגון נעים, בראותו בריה נאה ביותר" ("שיעורי דעת" ח"א דף 194).

חז"ל אף עוררו אותנו –

- "מכאן אתה למד דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה" (ילק"ש, פקודי, תכ"ב).
- ולכן ר' יוחנן בכה "על האי שופרא דבלי בעפרא" (יופי גופני, ברכות ה:)
- ואף הוא היה משתהה ליד מקוה-טהרה כדי שבנות ישראל תלדנה בנים יפים בתואר ובמראה דומים לו (ברכות כ:).
- חז"ל שבחו: "הנוי והכח נאה לצדיק ונאה לעולם" (אבות, ו) וכבר העיר הרש"ר הירש (על בראשית כג, א) שהנאמר על שרה "בת כ' כבת ז' ליופי" איננו יופי של מין וחשק (בגיל 7) אלא יופי של תום של ילדות!

אבל פנינה יקרה זו של יופי האשה, מוטעמת בכל חינה רק כשהיא מיועדת לשם בעלה, ולא ניתנה להחשף בגסות לעיני ההמון שברחובות. חז"ל קיוו שכל בעל יהיה סבור בדעתו שרק אשתו היא היפה ביותר (כלשון זהר א/מט: כל הנשים מולה הן כקוף בפני אדם). ולכן רבי עקיבא היה סבור שהאיש יתן גט לאשתו אם מצא אחרת נאה הימנה (גיטין ז). כלומר אם סטה בעיניו, ולפי דמיונו יש אחרת המושכת יותר – איש כזה איננו בדוגמא של מעלה ואיננו ראוי לאשתו. ההפרדה ביניהם עדיף מאשר חיי נישואין עם פגם מחשבתי כזה. (זו דעת רבי עקיבא, לפני שנתקלקלו הדורות! הנימוק הנעלה שסבר רבי עקיבא איננו לפי דרגת דורותינו).

כאשר האשה מקושטת ומגונדרת לעיני זרים, היא מהווה להם מכשול חמור. כבר כתב "חובות הלבבות" בסוף הקדמתו (דף טו, לפי תרגום אבן תיבון) שאויבו הקשה של האדם שוכן בין צלעותיו (כלומר, יצרו הרע). וכאשר אשה מתייפה ועוברת ברחובות עיר, היא מכשילה לבריות ועוברת על "לפני עור לא תתן מכשול" (עיין קידושין לב). ומה שיותר נורא, הרי היא תיענש בחטאי ההרהורים הרעים של כל איש ואיש שנכשל בגללה (רבנו יונה, "אגרת התשובה", קטע עח). ומי האשה היכולה לעמוד בעונשים כה מרובים ומצטברים!?

זה פשוט וידוע שהתורה לא אסרה על יציאת האשה מביתה לטפל בכל עניניה. הכוונה בכל הנ"ל שלא תתייפה לעיני זרים. כל האמצעים של תמרוקים, תספורת ומיני בושם ומיני לבוש שתתהדר בהם, הכל כשר וראוי להיות למען תמצא חן בעיני בעלה. אבל אוי לאותה אשה אשר בהיותה בביתה היא הולכת בלבוש ישן ובלוי וכו' ורק בצאתה מביתה תתייפה כהולכת לחופה. "עולם הפוך" ממש ("פלא יועץ", ערך יופי, וע"ע זהר א, קיז). ואם תופעה זו קיימת גם בחוגים תורניים, אין זאת אלא מפני השפעת תרבות חז"ל ועברנו איסור של "ובחוקותיהם לא תלכו" (רמב"ם, הל' ע"ז יא/א). כאשר אמרו "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם" (משלי ג, ד) עלינו קודם לכל ומעל לכל למצוא חן בעיני ה', ורק אח"כ למצוא חן בעיני הבריות!

כתוב: "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך" (מיכה ו, ח). רבו מאד הספרים המבארים הצורך להצניע מעשים טובים, שהאדם לא יעשה כדי להתפאר או להתפרסם (עיין פסחים קיג: שהעשיר ינדוב לצדקה בצנעה. וכן מעלת רבי עקיבא שהיה צנוע ומעלי (כתובות סב)). אבל כולנו מבינים שזהו לא פשוטו של מקרא אלא מדובר על צניעות של האשה (עיין במד"ר א'). האשה צריכה להיות נקיה ומסודרת, לא מרושלת ולא מוזנחת. אבל אין בכל זאת להתיר לעשות השתדלות מכוונת למשוך תשומת לב, שיאמרו עליה שהיא יפה יותר מן אחרות. המחפשת שמלה מיוחדת ובלעדית שאין אף אשה אחרת בעיר שקנתה שמלה שכזו, או המקפידה להחליף אופני מלבושה כל יום ויום כדי שלא יראו אותה יומיים באותו לבוש, מתנהגת באופן שונה ממנהגי תורה. וזאת שכתוב בתהלים, שעיקר כבודה של האשה בכבודה העצמי, ולא במה שיאמרו עליה זרים...

(הערה: עיין שיחה שניה של פרשת נשא)